

Prof. dr hab. Marek Wasilewski

Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

Recenzja pracy doktorskiej mgr Marty Jarnuszkiewicz w związku z przewodem doktorskim
wszczętym na ASP w Warszawie

Analiza dorobku artystycznego i pedagogicznego

Marta Jarnuszkiewicz w latach 2009-2012 studiowała na Wydziale Sztuki Mediów ASP w Warszawie gdzie obroniła dyplom licencjacki w Pracowni Fotografii Kreatywnej u profesora Wojciecha Prażmowskiego. Następnie kontynuowała studia magisterskie na tej samej uczelni. Dyplom magisterski uzyskała w 2014 roku w Pracowni Narracji Fotograficznej profesora Prota Jarnuszkiewicza, aneks do dyplomu zrealizowała w Pracowni Działań Przestrzennych profesora Mirosława Bałki. W roku 2013 uzyskała Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za wybitne osiągnięcia artystyczne. W roku 2014 otrzymała Nagrodę Rektorów w Ogólnopolskim Konkursie na Najlepszy Dyplom Absolwentów Państwowych Szkół Artystycznych w Gdańsku. Jej dyplom otrzymał także Nagrodę Główną w konkursie „Coming Out 2014” Najlepsze Dyplomy ASP w Warszawie oraz w 2015 roku Nagrodę Główną w konkursie Najlepszych Dyplomów Sztuki Mediów, WRO Media Art. Biennale, Wrocław. Artystka wzięła udział w ponad dwudziestu wystawach zbiorowych : 2020 *Styczna*, Puławska Galeria Sztuki, Puławy 2020 *Metr od sztuki*, Galeria Nowy Świat - Uniwersytet, Warszawa 2018 *Odnalezione*, Galeria Obok, Zpaf, Warszawa 2017 *Emocja i namysł*, Puławska Galeria Sztuki, Puławy 2015 *Pozycja początkowa wertykalna*, Multi Art Festival, Kalisz 2015 *Pozycja początkowa wertykalna* Komuna/Warszawa, Fundacja Ciało/Umysł, Warszawa 2015 *Mimikra*, Muzeum Etnograficzne, Warszawa 2015 *Fisad*, First International Festival of Schools of Art and Design, Turyn 2015 *A non-existens object*, Gallery 42*, Czarnogóra 2015 *Test Exposure*, 16th Media Art Biennale, Wrocław 2015 *New Now*, Elia, Wester gas Fabriek, Amsterdam 2014 *Coming out 2014*, Plac Małachowskiego, Warszawa 2014 *Akomodacja*, Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Mińsk 2014 *Najlepsze Dyplomy 2014*, Wielka Zbrojownia, Gdańsk 2014 *S-NOW a personal form of architecture*, Umea 2013 *Imagees of the Academy*, Art Academy of Latvia, Ryga

2013 *Urbild/ Abbild*, Lokal_30, Warszawa 2013 *Kohezja*, Teatr Nowy, Warszawa 2013 *PDP Orkiestra*, *Spokojna Tour Now*, Galeria Re - Mocak, Kraków 2012 *W stronę Schulza*, Galeria Spokojna, Warszawa. Marta Jarnuszkiewicz zrealizowała także siedem wystaw indywidualnych: *Widok_01*, A19 Metro Marymont, Warszawa 2015 *Nullpunkt*, Salon Akademii, Warszawa 2015. *Pozycja początkowa wertykalna*, 4Bid Gallery, Amsterdam 2015. *Pozycja początkowa wertykalna*, Poligon, No4, Warszawa. *Pozycja początkowa wertykalna*, PhotoZona, Wrocław 2017, *Rozpad*, Galeria Test, Warszawa 2021. *ANABERG*, Galeria Sztuki Współczesnej, Opole 2022.

Marta Jarnuszkiewicz w swojej twórczości posługuje się przede wszystkim medium ruchomego obrazu, tworzy instalacje wideo, animacje, jest zainteresowana działaniami performatywnymi i choreografią. W swoich pracach konsekwentnie rozwija problematykę ruchu wpisanego w gorset uwarunkowań społecznych, politycznych i historycznych. Od samego początku centralnym motywem jej twórczości jest krytyczny wymiar ciała i głosu kobiety poszukujących swojego wyrazu i tożsamości.

Zrealizowana z wielkim powodzeniem i wielokrotnie nagradzana praca dyplomowa artystki, którą miałem okazję oglądać podczas Biennale WRO w 2015 roku zapowiada poniekąd pewne wątki bardzo mocno obecne w pracy doktorskiej. Obie prace rozgrywają się w przestrzeni totalitarnej areny, w której problematyzowany jest zwielokrotniony choreograficzny układ performowany przez kobiety. W przypadku pracy „Inwersja” jest to faszystowski stadion olimpijski w Słubicach, w przypadku pracy doktorskiej ANABERG to faszystowskie założenie architektoniczne na górze św. Anny. W pracy magisterskiej była to animacja zwielokrotnionej do tłumy jednej postaci kobiecej, wykonującej zadane ruchy z perfekcyjnością automatu znajdującego się na służbie opresyjnego, totalitarnego ideologicznego przymusu. W pracy doktorskiej obserwujemy działania podmiotowe, tworzące wspólnotę wyzwolonego głosu, co wydaje mi się interesującym podsumowaniem tego etapu twórczości artystki. Zrealizowana w 2015 roku praca *Pozycja początkowa wertykalna* poświęcona jest zagadnieniu czystego, wypreparowanego ze znaczeń fizycznego ruchu, układu prostych figur w choreografii. Jak komentuje artystka jest to elementarz, baza figur opracowana przez teoretyka tańca

i choreografa Rudolfa Labana. Deklarowana przez autorkę koncepcja ruchu jako czystego obrazu opartego na materialności i mechanice ciała nie przekonuje mnie. Gołym okiem widać tu szereg kontekstów, których nie da się wymazać: jest indywidualność tancerki, jest kontekst kamiennej przestrzeni, wreszcie dominantą pracy jest instruktaż w języku angielskim, który sam w sobie niesie dodatkowy ładunek kontekstu historycznego i lingwistycznego.

Marta Jarnuszkiewicz w swoich realizacjach odnosi się do związków ciała i architektury oraz ich wzajemnego wpływu zarówno w makro jak i mikroskali. Przykładem tej ostatniej jest stworzony na stacji metra Mokotów mural fotograficzny „Widok 01”, w którym postanowiła jako motyw wizualny przedstawić mikroskopowe obrazy swojego ciała. Stacja metra jest węzłem komunikacyjnym przez który dziennie przewijają się dziesiątki tysięcy anonimowych ludzi. Mikroskopowe obrazy ciała choć trudno wyobrazić sobie bardziej osobiste, poprzez zmianę skali stają się równie anonimowe jak ludzie na stacji metra. Artystka poszukuje podobieństw pomiędzy organizmem miasta i organizmem człowieka. Zrealizowana w 2020 roku w audytorium Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego praca „Tachypnoe” jest studium relacji ciała i ruchu w ramach wyznaczonych przez architekturę stworzoną w 1971 roku przez Krystynę i Mariana Barskich. Budynek, który dziś jest nieużytkiem architektonicznym tworzy idealną scenografię dla przemieszczającego się dynamicznie ciała modelki. Do efemeryczności i nietrwałości architektury nawiązuje zrealizowana w 2020 roku w Domu Chemika mural fotograficzny „Pruit”, którego tematyka odnosi się do słynnego wysadzenia w powietrze kompleksu mieszkalnego Pruitt Igoe, które według Charlesa Jencks’a stała się początkiem postmodernizmu w architekturze. Pokazywana w 2021 roku w Galerii Test w Warszawie praca „Rozpad” to wielokanałowa instalacja wideo analizująca związki architektury i krajobrazu. Praca zrealizowana została w dolnośląskim zagłębiu granitu, który związany jest z powstaniem warszawskiego MDMu. Tematem projekcji jest dekompozycja krajobrazu następująca w wyniku eksploatacji dokonywanej przez człowieka.

Podsumowując: Marta Jarnuszkiewicz jest aktywną artystką w polu sztuk wizualnych, która konsekwentnie rozwija i poszerza swoje pole zainteresowań. Pole to bardzo dobrze wpisuje się w

aktualne poszukiwania w obszarze współczesnych sztuk wizualnych na pograniczu różnych dyscyplin artystycznych. Najpełniejszym tego wyrazem, jak dotąd, jest zrealizowana w roku 2022 praca doktorska.

Doktorantka posiada także doświadczenie w pracy pedagogicznej. Jest asystentką w Pracowni Intermediów na Wydziale Architektury Wnętrz, która jest pracownią obowiązkową dla I roku studiów II stopnia, może być także pracownią aneksową dla II roku studiów II stopnia. Jak pisze doktorantka „Istotą programu pracowni jest szeroko rozumiana problematyka przestrzeni poruszana, badana i pogłębianą za pomocą różnych mediów tj performance, video, fotografia, instalacja, dźwięk, animacja czy rysunek.” Jako asystentka od 2016 roku bierze aktywny udział w korektach zadań oraz aneksów dyplomowych. Organizuje samodzielne warsztaty, wykłady, spotkania czy projekty. W roku 2018 koordynowała wystawę studentów Pracowni pt. *Odnalezione* w Galerii OBOK Zpaf w Warszawie (kuratorka dr Zuzanna Sadowa). W 2019 odpowiadała za koordynację wystawy *Kierunki i zwroty* w Galerii Spokojna w Warszawie (kuratorka dr Zuzanna Sadowa). W 2017 współtworzyła warsztat *Improvizacja z przestrzenią* wraz z tancerką i choreografką Liwią Bargieł - wykładowczynią Akademii Teatralnej w Warszawie. W 2019 roku zrealizowała 2 dniowy, autorski warsztat przestrzenno-ruchowy *Ciało-obiekt-ruch* podczas pleneru w Dłużewie dla studentów I roku. W 2021 roku zainicjowała warsztaty "Przestrzeń troski" w Rotacyjnym Domu Kultury na Jazdowie. Studenci I roku odbyli pod jej opieką półtora miesięczną rezydencję artystyczną w domku fińskim, w efekcie której powstała wystawa "Strefa Opowieści". Doktorantka angażuje się także w działalność koła naukowego *Przestrzeń Koła* (opiekun koła - dr Zuzanna Sadowa) koordynując wyjazdy na ważne wydarzenia artystyczne takie jak *Do czysta - the cleaner* Mariny Abramovic w CSW Toruń czy *Moc natury* Henry Moora w Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku. Jarnuszkiewicz uczy także w Pracowni Podstaw Fotografii w Warszawskiej Szkole Filmowej oraz prowadzi zajęcia w Liceum Filmowym.

Analiza pracy doktorskiej

Marta Jarnuszkiewicz przedstawiła prace doktorską pod tytułem ANABERG. Praca składa się z rozprawy pisemnej oraz działań artystycznych zrealizowanych w amfiteatrze na Górze Świętej Anny, spotkań i warsztatów zrealizowanych w Strzelcach Opolskich oraz na Placu Teatralnym w Opolu. Celem tych działań jak pisze doktorantka była „krytyczna refleksja nad alternatywnymi sposobami kształtowania przestrzeni publicznej przez żeńskie głosy i ciała.” Cały projekt zobaczyć można było podczas wystawy w GSW w Opolu w dniach 29 kwietnia do 29 maja 2022. Obok silnego elementu feministycznego pracy, który polegał na oparciu jej o obecność i głębokie wybrzmienie głosu kobiet w przestrzeni publicznej równie ważny wydaje się jej aspekt architektoniczny i historyczny. Artystka kontynuuje tu swoje zainteresowanie badaniem relacji ciała wobec architektury. Wybrana przez nią konstrukcja nie jest obojętna dla wymowy pracy, to wzniesiony w latach trzydziestych ubiegłego wieku faszystowski kompleks amfiteatralny, w którym odbywały się uroczystości organizowane przez NSDAP. Po wojnie amfiteatr wraz ze wzniesionym obok pomnikiem Dunikowskiego stał się miejscem manifestacji antyniemieckich organizowanych przez władze PRL. Tradycyjnie było to także miejsce związane z kultem św. Anny, do którego przybywały okoliczne pielgrzymki. Nazizm, komunizm, katolicyzm trzy wykluczające się wzajemnie systemy idei, które wymagały od swoich wyznawców religijnej wiary ponad rozumem, systemy dyscyplinujące zarówno umysły jak i ciała. To także systemy, które mimo różniącej się pozornie argumentacji miały bardzo jasną koncepcję umiejscowienia kobiet jako grupy podporządkowanej obowiązkom służebnym w hierarchii społecznej. Góra Świętej Anny to zatem miejsce przesycone skonfliktowanymi znaczeniami. Tym co je łączy jest przestrzeń amfiteatru zaprojektowana tak by wpływać na nieprzeliczone tłumy gromadzących się tam ludzi. Ten amfiteatr jest także pomostem do innego ważnego dla artystki obszaru jakim jest choreografia. Analizując szczegółowo historię tego miejsca oraz jego waloru konstrukcyjne Marta Jarnuszkiewicz zaprojektowała dla tej przestrzeni bardzo proste minimalistyczne działania, które wykonała przy pomocy zaproszonych do niego kobiet.

Były to mieszkające w okolicy panie w różnym wieku, wykonujące różne zawody a połączyła je chęć uczestnictwa w warsztatach zaproponowanych przez artystkę. Bohaterkami działania jest dziesięć ubranych w białe koszule kobiet. Warto zauważyć, że mimo unifikujących białych koszul lub bluzek, każda z nich zachowuje swoje indywidualne cechy, i nie są one ubrane tak samo, różnią je także fryzury i cechy indywidualne jak np. wzrost. Ich strój nie jest zatem unifikacją lecz aluzją do niej. Ich zadaniem jest eksploracja przestrzeni poprzez stworzenie efemerycznego rysunku w monumentalnej architekturze. Tworzą go w bardzo prosty sposób, maszerując zdecydowanym, choć nie zsynchronizowanym krokiem. Marsz i jednolity strój wydają się przywoływać echa dawnych obrzędów i manifestacji, które odbywały się w tym miejscu. Bardzo ważnym momentem w tych działaniach jest stworzenie kręgu, w którym kobiety kołyszają się opierając się o siebie nawzajem. To bardzo symboliczny krąg zaufania, który zmienia rozporoszoną do tej pory relację w rodzaj świadomej wspólnoty. Działanie to tworzy także odcinający kontrast pomiędzy tym co indywidualne i zbiorowe, pomiędzy skalą monumentu i ludzkiego ciała, pomiędzy tym co trwałe i efemeryczne, pomiędzy obecnością kilku osób a pustką przeznaczoną dla tłumów amfiteatru. Po wykonaniu wspólnego efemerycznego rysunku w przestrzeni każda z kobiet zajmuje swoje indywidualne miejsce i performerki wydają z siebie głos.

Oglądając załączone w dokumentacji prace wideo *Przemieszczanie*, *Krąg* i *Chór* zastanawiałem się nad dyskretną ale zauważalną decyzją autorki dotyczącą kadrowania obrazu. Artystka mogła w bardzo prosty sposób nawet w postprodukcji pokazać jedynie swoje aktorki w scenografii totalnie pustego amfiteatru. W tle widzimy jednak spacerujących po ścieżkach ludzi a środek kadru zajmuje niewielki, przepelniony kosz na śmieci, koło którego leży niebieski plastikowy worek. To aktorzy drugiego planu, jaka jest ich rola. Czy ich zadaniem jest odczarowanie rytuału? Czy na historyczne warstwy znaczeń przenikających górę św. Anny nakładany jest niefotogeniczny filtr współczesności, w którym miejsce ideologicznych rytuałów zajmuje konsumpcja, rozrywka i wypoczynek? Spacerowicze są mimowolnymi obserwatorami działań Marty Jarnuszkiewicz, w przeciwieństwie do ich historycznych poprzedników są niezorganizowani, niezdiscyplinowani i nieświadomi znaczenia tego

co dzieje się w przestrzeni amfiteatru. W przeciwieństwie jednak do tego mini spektaklu rozgrywającego się na drugim planie centralną rolę w tej realizacji odgrywa głos a konkretnie biały śpiew, który sam w sobie posiada bardzo wiele warstw znaczeniowych, o których szczegółowo pisze doktorantka w swojej dysertacji. Autorka wskazuje, że istotne jest to, że jej performerki zabierają swój głos z miejsca na widowni. W związku z tym następuje odwrócenie porządku performatywnego zaprojektowanego dla amfiteatru, w którym komunikat płynie ze sceny do tłumu zgromadzonego wokół na ławkach. Znaczące jest tu pozostawienie pustej sceny. Fakt wyśpiewania przez kobiety litery A, pierwszej w alfabecie wskazuje na potencjał znaczeniowy śpiewu, który nie wyczerpuje się, nie zamyka, jest otwarciem i zapowiada dalsze możliwe komunikaty,. Jest też symbolicznie uproszczony do najprostszej artykulacji, która może zmieścić w sobie nieskończoność znaczeń. Biały śpiew praktykowany w obrębie kultur tradycyjnych jest działaniem wspólnotowym, jego artykulacja ma zadanie odblokowanie ciała, uczynienie z niego rezonatora, który poniesie głos w otwartych przestrzeniach. Śpiew ten polega na wydobywaniu naturalnego otwartego głosu poprzez powolne wypychanie powietrza przez przeponę i wypuszczanie go przez maksymalnie otwarte gardło. Jest więc ten śpiew podkreśleniem siły wspólnoty kobiet, które poznają się podczas prowadzonych przez artystkę warsztatów.

Ten śpiew kojarzyć się może także z lamentem, którego znaczenie wyjaśnia Ewa Rewers w eseju „Sztuki zapomnienia”. Badaczka przywołuje terminy „zmitologizowanej przeszłości” i „kulturowej amnezji”. „Zainteresowanie poznaniem mechanizmów zapomnienia wyrażają nieodmiennie psychoanalicy, psychologowie, neurologicy. W humanistyce pojawia się jako uprzywilejowany przedmiot lamentu z powodu politycznej, społecznej i kulturowej amnezji. Wywołuje zainteresowanie wtedy, gdy zdaje się, że erozji ulegają wszelkie fundamenty, na których budowane są tożsamości kulturowe, kiedy brakuje woli wyjścia poza indywidualne, lokalne podtrzymywanie i podzielane pamięci. W sztuce zapomnienie odgrywa rolę mniejszą niż pamięć, często z nią mylone, wychyla się z prac współczesnych artystów niejako wbrew ich woli i wbrew dołączanym do nich komentarzom.” Podobnie jest w przypadku pracy Marty Jarnuszkiewicz, której działania obracają się

wokół miejsca, którego pamięć była zacierana przez kolejne porządki polityczne i społeczne. W tym kontekście pieśń bez słów, którą słyszymy z ust kobiet biorących udział w performensie może być artykulacja zapomnienia, może krążyć wokół tego co przestało być wypowiedalne.

Konkluzja

Marta Jarnuszkiewicz od lat prowadzi działania artystyczne skoncentrowane wokół badania relacji ciała, dźwięku i architektury. Jej projekt doktorski będący połączeniem działań partycypacyjnych, choreografii, architektury i sztuk wizualnych jest naturalnym rozwinięciem prowadzonych przez nią badań artystycznych na styku różnych dyscyplin i form wyrazu. Praca doktorska Marty Jarnuszkiewicz jest dogłębnym studium podjętego przez nią działania artystycznego, bardzo dobrze opisuje szeroki kontekst społeczny, historyczny, kulturowy i psychologiczny prowadzonych przez nią działań. Jest dowodem na to, że autorka doskonale zdaje sobie sprawę ze złożoności nakładających się na siebie znaczeń, których dotyczą jej projekty twórcze. Samo działanie artystyczne stanowi krytyczną refleksję dotyczącą możliwości performowania w przestrzeni publicznej głosów i ciał kobiet. Po dokładnym zapoznaniu się z jej dorobkiem oraz pracą doktorską stwierdzam, że zarówno przedstawiona praca teoretyczna jak i twórcza, spełniają warunki określone w "Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Art. 186, Art. 187)" i stanowią oryginalne dzieło artystyczne. W związku z tym wnioskuję o nadanie magister Marcie Jarnuszkiewicz stopnia doktora w dziedzinie - sztuki plastyczne, w dyscyplinie artystycznej — sztuki plastyczne i konserwacji dzieł sztuki.

Poznań 29.12.2022